

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA: Hərbi

FƏNN: Hərbi topoqrafiya

PLAN - İCMAL

MÖVZU: 8. «Komandirin işçi xəritəsi və ondan istifadə etmə qaydaları»

Mühazirənin mətni kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № 7. 13 mart 2016-cı il.

Vaxt – 2 saat

Tərtib etdi: Polis Akademiyası Hərbi kafedranın
müəllimi, polis polkovnik-leytenantı

Elxan Quliyev

BAKI – 2016

MÖVZU: 8. Komandirin iş xəritəsi və ondan istifadə etmə qaydası.

MƏQSƏD:

- Müdavimlərdə Hərbi topoqrafiya fənninə marağın artırılmasını aşılamaq;
- Lazımi xüsusi, hərbi və digər biliklərə yiyələnmiş polis zabiti hazırlamaq;
- Xidməti döyüş tapşırıqlarının yerinə yetirilməsində topoqrafiya fənni barədə müdavimlərə lazımi məlumatlar vermək;

YER: Tədris sinifi

VAXT: 2 Saat

TƏDRİS SUALLARI: 1. Komandirin iş xəritəsinin təyinatı haqqında qısa məlumat.
2. Xəritənin canlandırılması.
3. Komandirin iş xəritəsinin kodlaşdırılması.

METOD: Danışmaq, söhbət aparmaq.

ƏDƏBİYYAT: 1. Azərbaycan Respublikası DİN-in DQ-ın Ali Hərbi məktəbi. Bakı-2002.
2. Azərbaycan Respublikası MN H.Əliyev adına AAHM. Dərs vəsaiti.1980.
3. Voennaya topoqrafiya. Dərslik 1986.

1-ci GİRİŞ HİSSƏSİ – 10 dəq.

- müdavimlərin dərse hazırlığı barədə TK məruzəsini qəbul edirəm,
- şəxsi heyətin mövcudluğunu, xarici görünüşünü və hazırlığını yoxlayıram,
- mövzunu, dərsin məqsədini və tədris suallarını elan edirəm.

2-ci ƏSAS HİSSƏ – 60 DƏQ.

- sualların məzmununu məruzə edirəm.

1-ci TƏDRİS SUALI:

Komandirin iş xəritəsinin təyinatı haqqında qısa məlumat.

Müasir şəraitdə qoşunların döyüş fəaliyyəti qeyri adi mobil xarakter almaqla, geniş cəbhə boyu və böyük dərinlikdə aparılır. Eyni zamanda onun aparılması yüksək temp və həlledici məqsədin həyata keçirilməsini tələb edir. Belə mürəkkəb şəraitdə qoşunların müvəfəqiyyətlə idarə olunmasına, bütün sahələr üzrə komandirləri o zaman nail ola bilər ki, onlar daimi öz qoşunlarının və düşmənin qoşunlarının vəziyyətini, fəaliyyət xarakterini bilməmiş olsunlar. Ona görə də komandirlər nəinki öz tabeliyində olanların, eyni zamanda bilavasitə qonşu istiqamətlərdə hərəkət edən bölmələrin də vəziyyətini bilməlidirlər. Yalnız belə olduqda komandir döyüş durumunda baş verən yanlış dəyişiklikləri görə bilər.

Komandirin qoşunları döyüşdə idarə etməsi baxımından görəcəyi tədbirlərin həcmi çoxalır. Həm də yuxarıda göstərilənləri nəzərə alsaq, kiçik bölmələri belə, şəxsi müşahidə və şifahi yolla idarə etmək olmaz. Bölmələrin döyüş fəaliyyətinin sürətlə inkişaf etməsi və döyüşün geniş sahə tutması onu göstərir ki, bu mürəkkəb məsələlərin həllində insanın görmə qabiliyyəti belə acizdir. Döyüşün gedişində komandir vəziyyəti düzgün qiymətləndirə bilməz və düzgün olmayan qərarlar qəbul edə bilər.

Bu baxımdan komandir döyüşü təşkil edərkən ərazidə əməliyyatın xəritəsi aparılmasına yüksək səviyyədə nail ola bilməz.

Ona görə də komandir taktiki vəziyyət və döyüşün gedişini özündə əks etdirən iş xəritəsindən istifadə etməyi bacarmalıdır.

Komandirin döyüşə rəhbərlik etməsi və onun aparılmasında iş xəritəsi əsas vahid sənəd kimi qəbul edilir.

Komandirin iş xəritəsi, onun müxtəlif tapşırıqların yerinə yetirilməsində köməyinə gəlir. Ən əvvəl xəritənin köməyi ilə komandir, aldığı tapşırığı özündə aydınlaşdırır, vəziyyəti öyrənir və qiymətləndirir, qərar qəbul edir, əlaqə yaratmaq üçün göstərişlər verir, tabeçiliyində olan bölmələr qarşısında döyüş tapşırığı qoyur, böyük rəisə təqdim etmək üçün məlumat tərtib edir, qoşunlarına informasiya verir, şəxsən durum haqqında rəisinə məruzə edir, çətin istiqamətlənən ərazidə əsgərlərlə birgə hərəkət edir, düşmənin atəş nöqtələrini məhv etmək üçün qərar qəbul edir. Bunları o zaman həyata keçirə bilər ki, göstərilənlər iş xəritəsinin üzərində öz əksini tapmış olsun.

Komandirin iş xəritəsi əyani olmalıdır. Əyanilik döyüş vəziyyətinin əsas elementlərini göstərməklə taktiki durumun aydın və dəqiq əks olması deməkdir. Bunun üçün taktiki şərti işarələr düzgün təsvir edilməlidir; qoşunların vəziyyəti müxtəlif vaxtlar üzrə göstərilməlidir; xəritə üzərində xidməti və aydınlaşdırıcı yazılar düzgün olmalıdır; xəritə düzgün canlandırılmalıdır.

Xəritə üzərində durum tam təsvir elə çəkilməlidir ki, qoşunların idarə olunmasını döyüşdə təmin edə bilsin. Xəritə üzərinə komandir o qeydləri aparmalıdır ki, şəxsən ona lazım olsun.

Ümumi qoşun (tank) komandirlərinin iş xəritələrində adətən aşağıdakılar təsvir olunmalıdır:

- Öz qoşunlarımızın vəziyyəti iki mərtəbə aşağı – tabur taqımı qədər (tək top və minaatan);
- Düşmənin vəziyyəti (dərinliyi tapşırığa əlavə etməklə);
- Kimya və radiasiya vəziyyəti haqqında məlumat;
- Böyük rəis tərəfindən bölmələr qarşısında qoyulan döyüş tapşırığı;
- Bilavasitə qoşunların və eyni zamanda irəlidə hərəkət edən bölmələrin vəziyyəti;
- Əgər rəis tərəfindən göstərilərsə, taburlar arasındakı sərhəd xətləri (ara xətti);
- Komandirin sərəncamında olan atəş vasitələrinin döyüş tapşırığı;
- Mühəndis maneələrinin qurulduğu yer;
- Marşrut hərəkəti;
- Tabelikdə olanların müşahidə məntəqəsi, öz KMM, eyni zamanda qoşun və böyük komandirlərin idarə etmə məntəqəsi;
- Arxa maddi-texniki təminat bölmələrinin əsas yerləşmə məntəqələri;

Artilleriya (minaatan) komandirlərinin iş xəritəsi üzərində təsvir olunanlar:

- Kömək göstəriləsi motoatıcı (tank) bölmələrinin vəziyyəti və yaradılan əlaqələr, eyni zamanda onların qonşuları;
- Kimya və radiasiya durumu haqqında məlumatlar;
- Düşmənin haqda dürüst məlumatlar, artilleriya bölmələrinin nəzərdə tutduğu zərbə hədəfləri;
- Artilleriyanın vəziyyəti haqda dəqiq məlumat, atəş mövqeyi (əsas, müvəqqəti, ehtiyat);
- Artilleriya (minaatan) bölmələrinin əsas tapşırıqları;
- MM yeri, eyni zamanda kömək etdiyi motoatıcı hissələrin idarəetmə məntəqələri;
- Bölmələrin yerləşdiyi yerlərin vəziyyəti və kəşfiyyat artilleriya orqanları;
- Döyüş ləvazimatı və başqa arxa maddi-texniki orqanlarının yerləşdiyi yerlər;
- Manevr və hərəkət marşrutu.

Rabitə və mühəndis bölmə komandirləri də buna uyğun iş xəritəsi tərtib edir.

Kəşfiyyatla məşğul olan bölmələr düşmənin haqqında çox dəqiq məlumat toplayır. Düşmənin qrupları (onların nömrələri) yerləşdiyi yerlər, ehtiyat qüvvələri, ikinci eşalon və idarə etmə orqanları əks etdirilir. Eyni zamanda öz kəşfiyyat bölmələrinin yerləşdiyi yer və onların döyüş tapşırığı göstərilir. Başqa xidmət sahələrinin komandirləri öz işlərinin xarakterinə uyğun tapşırıqları xəritəyə köçürülür.

İş xəritələri vəziyyəti düzgün əks etdirməyə çox acınacaqlı hallarla rastlaşmaq olar. Belə ki, öz atəş vasitələrimizlə öz qoşunlarımızı vura bilərik.

Səhv buraxma dərəcəsi: 1:25000-25m qədər, 1:50000-50m qədər, 1:100000-100 qədər nəzərdə tutulur

Xəritənin iş üçün hazırlanması.

Hər bir komandir mütləq həmişə hazırlanmış xəritə ilə işləməlidir: az vaxt sərf etməklə iş xəritəsinin köməyi ilə çox tapşırıq yerinə yetirmək olar.

Xəritənin işə hazırlanması onu seçmək, qiymətləndirmək, bir-birinə yapışdırmaq və xəritəni canlandırmaq deməkdir.

Xəritənin seçilməsi.

Komandir keyfiyyətli iş görmək üçün bu xəritələrdən istifadə etməlidir: 1:25000, 1:50000 və 1:100000. Xəritə miqyasının seçilməsi qarşıda duran döyüş tapşırıqlarından asılıdır. Ona görə də komandir xəritəni seçmədən əvvəl öz bölməsinin hərəkət etdiyi ərazini öyrənərək aydınlaşma aparır.

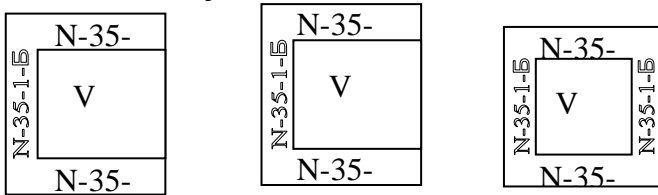
Ən dəqiq xəritə 1:25000 hesab olunur. Ona görə də artilleriya, minaatan bölmələri və eyni zamanda mühəndis bölmələri və digər bölmələr bu xəritədən istifadə edir. Bu xəritədən taqım, bölük (batareya) komandirləri istifadə edir. 1:50000 xəritə üzərində eynilə həmin tapşırıqlar həyata keçirilir, lakin buraxılan səhv 1:25000 nisbətən çox olur.

1:100000 xəritələri hərəkətli döyüş formalarında geniş istifadə olunur. Məsələn, marşda, düşməni təqib edəndə, üz-üzə döyüş gözləyəndə və s.

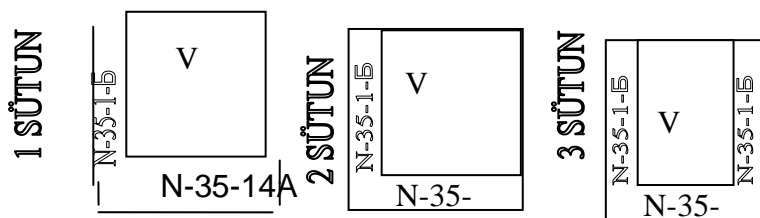
Xəritələrin qiymətləndirilməsi.

Komandir xəritə seçərkən onu qiymətləndirməyi bacarmalıdır. Xəritəyə qiymət verərkən onun ayrı-ayrı vərəqləri qiymətləndirilir. Ona görə də onun miqyası, çəkiliş ili, buraxılma tarixi, koordinat şəbəkə sistemi və düzəliş bucağı nəzərə alınır. Eyni zamanda kəsmə yüksəkliyi, ən dik yamac dikliyi nəzərə alınmalıdır.

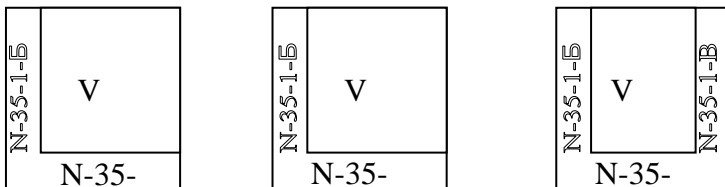
YAPIŞDIRILACAQ BİRİNCİ

YAPIŞDIRILACAQ İKİNCİ

YAPIŞDIRILACAQ

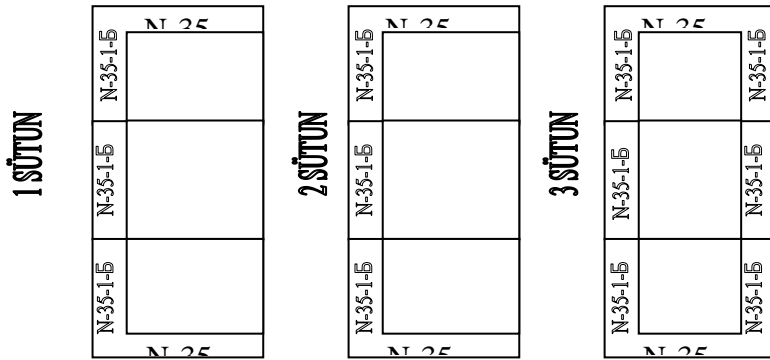
Şəkil 13-1. Yapışdırılmış hazırlanmış sıra və sütun

Xəritələri bir-birinə yapışdırmaq üçün əvvəlcədən müəyyən işlər görmək lazımdır. Öncə vərəqlərin lazım olan kənarı düzgün kəsilməlidir. Xəritəni iti bıçaqla kəsmək lazımdır. Təcrübə göstərir ki, qayçı ilə düz kəsmək mümkün olmur və çox vaxt sərf olunur. Xəritəni kəsərkən o taxta və ya kartonun üstünə sərilir və səliqə ilə iti bıçaqla çərçivə xətti boyu ilə kəsilir.

Şəkildə göstərilən qaydalardan istifadə etmək məqsədə uyğundur.

2-ci vərəq yapışdırılır 1-ci vərəqə, 3-cü vərəq isə 2-ci vərəqə və nəticədə 3 vərəqdə bir sütun alınır. Bu qayda ilə 3 sütun alınır. Hazır sütunlar qərbdən şərqə doğru kolonlar bir-birinə yapışdırılır. Bununla 9 vərəq xəritələrin yapışdırılması başa çatır.

Yapışqan adətən kəsilmiş, yaxud, kəsilməmiş vərəqə vurulur. Kəsilmiş vərəq kəsilməmişin üstünə qoyulur, yapışqan vurulduqdan sonra çevrilir və səliqə ilə yapışdırılır.

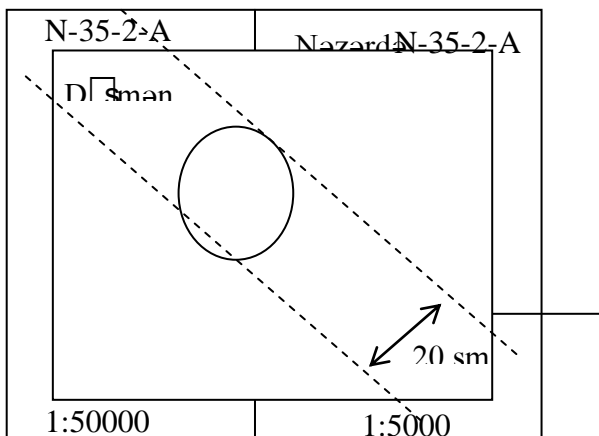

Şəkil 13-2. Doqquz vərəqdən ibarət xəritələrin yapışdırılması üsulu

Xəritələr yapışdırılırkən, dəftərxana yapışqanından istifadə edilməlidir. Yapışqanı elə səliqə ilə çəkmək lazımdır ki, kənara çıxıb xəritəni çirkləndirməsin. Yapışqanı yaxarkən fırçadan istifadə etmək lazımdır. Xəritə vərəqləri elə üz-üzə qoyulmalıdır ki, yollar və yaxud horizontal xətlər üst-üstə düşsün.

Xəritənin düzgün qatlanmasının əhəmiyyəti aşağıda göstərilmişdir:

- 1) Xəritə zabit çantasına yerləşir və istifadəsi asanlaşır.
- 2) Xəritəni tam açmadan üzərində işləmək olur.
- 3) Xəritə üzərində istənilən bölgə tez tapılır.
- 4) Xəritə vaxtından əvvəl sıradan çıxmır.

Şəkil 13-3. Xəritə üzərində nəzərdə tutulan döyüş rayonunun müəyyən edilməsi.

Xəritənin qatlanması müxtəlif şəkildə ola bilər. Belə ki, əgər xəritədən sinifdə tədris məqsədilə istifadə edilirsə, onda masanın üstündə onun üstü həcmində qatlanır. Çantaya yerləşdirmək üçün qatlanırsa, qaların eni 20 sm həcmində olmalıdır. Xəritə elə qatlanmalıdır ki, fəaliyyət bölgəsində düzgün istifadə edilməsi mümkün olsun.

Xəritənin qatlanması və qarmon şəklində yığılması mütləq masanın üstündə aparılmalıdır. Elə qatlanmalıdır ki, xəritə əzilməsin və rahat komandirin çantasına yerləşsin. Qatlar yapışdırılmış xəttin üstünə düşməməlidir. Qat arasındakı hava çıxarıldıqdan sonra xəritəni ehtiyatla əl ilə hamarlamaq lazımdır.

2-ci TƏDRİS SUALI

Xəritənin canlandırılması.

Xəritənin iş üçün hazırlanmasında əhəmiyyətli tərəfinin biri də onun canlandırılmasıdır. Bu o deməkdir ki, xəritənin yaxşı oxunması üçün onun üzərində texniki əməliyyat aparılsın. Canlandırılmış xəritə üzərində, döyüş əməliyyatının işlənməsinə az vaxt sərf edərək oriyentirləşmə və hədəf göstərmə asanlaşır.

Komandir xəritənin canlandırılmasına prosesində yer səthində olan xarakterik elementlərin yaxşı görünüb oxunmasını və qarşıda duran tapşırıqın yerinə yetirilməsini nəzərə alaraq onların fərqlənməsi üçün gözə çarpan şəkildə salır.

Xəritənin canlandırılması rəngli karandaşlarla aparılır: yaşıl karandaşla ağaclar və kolluqlar; mavi rəngli karandaşla hidroqrafiyaya aid obyektlər, bataqlıqlar; açıq qəhvəyi karandaşla relyef; tünd qəhvəyi karandaşla yol şəbəkələri (dəmir yoldan başqa); və qara karandaşla yerdə qalan obyektlər. Xəritə üzərində yazı və rəqəmlər qara karandaşla aparılır.

Yaşayış məntəqəsi, dəmir yollar canlandırılarkən onların şərti işarələri böyüdülmür. Yaşayış məntəqəsinin adının altından qara karandaşla qalın xətt çəkilir. Əgər yaşayış məntəqəsi kiçikdirsə, onu qara karandaşla dairəyə alırlar. Bu bağ və bostana da aiddir. Əgər komandir üçün yaşayış məntəqəsində yerləşən böyük obyektlər maraqlıdırsa, o, həmin obyekt də canlandırır. Xəritə üzərində yalnız əməliyyat istiqamətində olan yaşayış məntəqələri canlandırılır. Hücum zonası istiqamətində alınması nəzərdə tutulan rayon, sədd, marş zamanı mühüm məntəqələr, aşırım rayonu qoşunların ilk toplandığı yer canlandırılır.

Meşələr yaşıl karandaşla canlandırılır. Meşənin sərhədlərinə qalın xətt çəkilir, daxili isə nazik xətlərlə ştrixlənir. Məqsəd yaşıl fon almaqdan ibarətdir. Meşə daxilindəki yollar yaxşı seçilmək üçün ştrixlənir. Əgər çay və kanallar iki xətlə göstərilirsə, onda xətlər arasına göy karandaşla tutqunlaşdırılır. Bir xətlə göstərilibsə, xətlər qalınlaşdırılır. Göl və su anbarlarının konturunun daxilini tutqunlaşdırılır. Çay keçidlərinin yanındakı aydınlaşdırıcı rəqəmlər canlandırılır.

Məsələn: 0,6/B- keçidin dərinliyinin 0,6sm, dibinin isə bərk olması deməkdir.

Əgər xəritədə yol rənglidirsə canlandırılmır. Ancaq körpülər, tunellər və başqa qurğular canlandırılır. Əgər yol canlandırılırsa onun sağ və yaxud solunda tünd qəhvəyi karandaşla qalın xətt çəkilir. Körpülərin yanındakı göstərici yazılar qara

karandaşla canlandırılır. Məs. 30-5/20 körpünün uzunluğunun 30m, eninin-5m, yük götürmə qabiliyyətinin 20 ton olduğunu göstərir.

Oriyentir əhəmiyyətli obyektlər (geodeziya məntəqəsi, zavod, fabrik, kilsə və s.) eyni ölçüdə dairəyə alınır və yaxud altından qalın xətt çəkilir.

Relyef açıq qəhvəyi karandaşla bir neçə horizontal xətt çəkilməklə qalınlaşdırılır. Tank və motoatıcı bölmələrin hərəkətinə maneə olan relyef formaları canlandırılaraq tündləşdirilir.

Mühafizə əhəmiyyətli relyef formalarının da canlandırılması vacibdir. Ərazi də canlandırma aparılan döyüş əməliyyatın növündən asılıdır. Məs; hücum zamanı yalnız düşmən tərəf, onun müdafiə xəttinin dərinlikləri, tapşırıqdan asılı olaraq (yalnız bir sutka) canlandırılır. Hücumdan öncə xəritə necə canlandırılır: toplanış yeri, hücum səddinə qədər marşrut, başlanğıc sədd (məntəqə) qoşunların zəbt edilməsində əhəmiyyət kəsb edən ən əsas sədd.

Müdafiə döyüşünə hazırlaşarkən xəritə canlandırılır: öz yerləşdiyimiz rayon- arxa cəbhə bölmələrinə qədər; düşmən tərəf-taktiki rezervləri daxil olmaqla onların yerləşdiyi ehtimal olunan rayon. Müdafiəni təşkil edərkən xəritənin işə hazırlanmasında məsləhət görülür ki, dayaq məntəqəsi kimi istifadə olunma ehtimalı olan bütün müdafiə bölgəsi və, özəlliklə, yüksəkliklər canlandırılmalı. Eyni zamanda gözlənilən əks hücum istiqaməti canlandırılmalıdır.

Marşı təşkil edərkən, üz-üzə döyüş ehtimal olduqda xəritənin canlandırılması məsləhət görülür: xəritəni canlandırarkən bölmələr hərəkət edən yolları; düşmənlə gözlənilən qarşıdurma bölgəsi və s. canlandırılmalıdır.

İş xəritəsinin hazırlanmasının əsas qaydaları.

Ümumi qaydalar.

Xəritə üzərində işləmək üçün adi və yaxud komandir xətkəsi, pərgar, iti bıçaq və kurvimetrdən istifadə edilir.

İş xəritəsinə bütün zabitlər şəxsən özləri hazırlayır. Zabitlərin xəritə tərtib etməsi onun tutduğu vəzifədən asılıdır. O, özünə aid olan vəziyyəti xəritə üzərinə köçürür.

Xəritə tərtib edilərkən aşağıdakı tövsiyələr yerinə yetirilməlidir:

- Xəritə üzərində qeyd olunan yazı və rəqəmlər, taktiki şərti işarələr elə təsvir edilməlidir ki, xəritə üzərindəki şərti işarələrə zərər gətirməsin;

- Yazı və rəqəmlər tələb olunan həcmdə qeyd edilməlidir.

- Taktiki şərti işarələr xəritənin işarələrinin üzərinə kölgə salmamalıdır. Döyüş nizamnaməsinə uyğun həcmdə olmalıdır;

- Xəritənin kimə məxsus olması göstərilməlidir. Məs; MAT komandirinin iş xəritəsi. Aşağı hissədə rütbəsi və adı yazılmalıdır. Xəritə tərtib edildikdən sonra ona imza qoyulmalıdır;

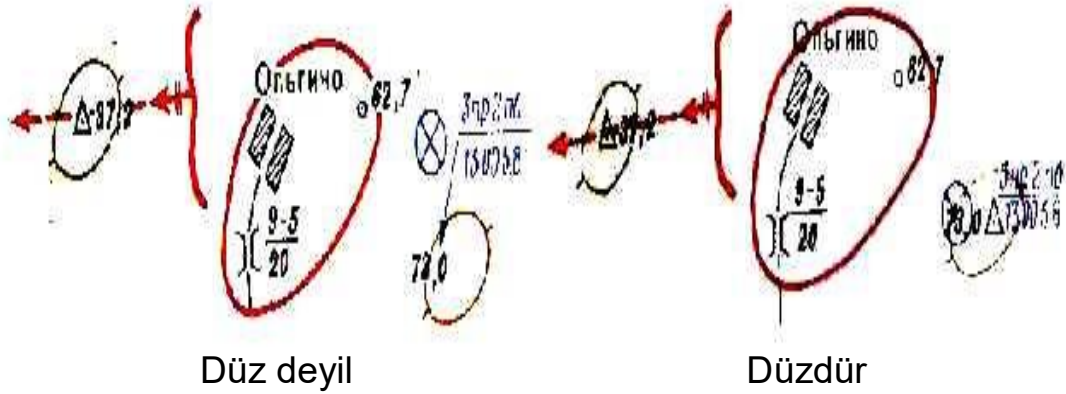
- Komandirin iş xəritəsi işləndikdən sonra onun məxfiliyi təmin edilməlidir.

Xəritə üzərindəki, işləmələr müxtəlif rəngli karandaşlarla aparılır. Taktiki şərti işarələr yalnız döyüş nizamnamələrinin tələblərinə uyğun olmalıdır. Xəritə tərtib edilərkən normativ tələblər yerinə yetirildikdə, ondan başqa komandirlər də

Göstərilən cədvəldə xəritənin miqyasına görə hərflərin həcmi göstərilmişdir.

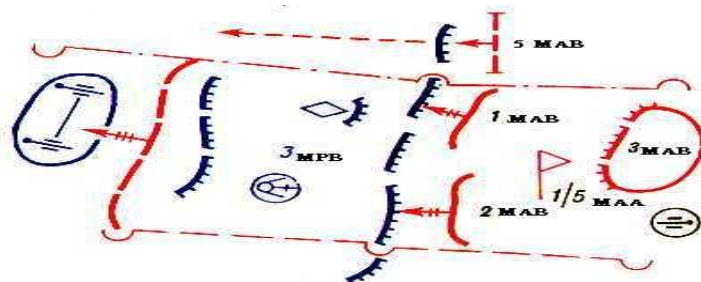
Xəritənin miqyası Bölmələr	1:25000	1:50000	1:100 000
Təqım	2 mat	3 tt	1 mint
Bölük	1 batr	5 mab	2 tb
Tabur	<u>2</u> <u>ТОРТ</u>	1 mat	2 tt

Yuxarıda göstərildi ki, xəritə üzərində aparılan yazı, rəqəm və taktiki işarələr xəritənin yazı və şərti işarələrinə kölgə salmamalıdır. Aşağıdakı şəkil buna əyani sübutdur.

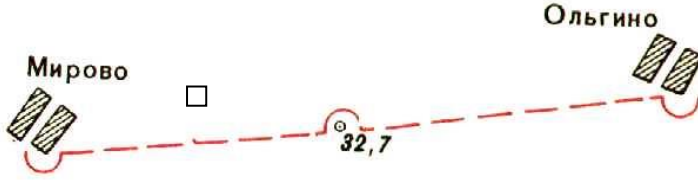
Taktiki gediş xəritə üzərində çəkilərkən işarələr bölmələrin adından xəbər verirsə, onun bir də adını yazmaq lazım deyil. Lakin bölmənin adı başlanğıcda yazılmalıdır, sonra yazmağa ehtiyac duyulmur. Bir də onu qeyd etmək lazımdır ki, bilavasitə qonşu bölmənin adı yazılmalıdır.

Əsas məsələlərdən biri də döyüş tapşırıqlarının xəritə üzərində işlənməsidir. Bəzən elə başa düşülür ki, döyüş tapşırığını necə gəldi elə də xəritə üzərində təsvir etmək olar. Əslində belə deyildir. Hər bir təqımın, bölüyün, taburun döyüş nizamnaməsinə görə tapşırıq norması vardır. Tapşırığa görə xəritədə miqyasından asılı olaraq yer tutmalıdır. Eyni zamanda komandir tapşırıq alanda, nə etməli olduğu göstərilmişdir. Onların əsasında məlumatlar xəritədə öz yerini tutmalıdır. Komandir tapşırıqdan artıq ərazini öhdəsinə götürsə, onda öhdəçilik götürmüş olur, bu da taktiki gedişdə yol verilməzdir.

Şəkil 13-8. Xəritə üzərinə başlanğıc səddin çəkilməsi

Xəritə hüquqi sənətdir, əgər ərazi götürüb onu azad etmərsə, hüquqi baxımdan məsuliyyət daşmalıdır. Məs: bölük komandiri hücumda 1000m-ə qədər, müdafiədə isə 1500 m-ə qədər cəbhə boyu tapşırıq alır. Əgər bunu xəritənin miqyasına görə, onun üzərində tapşırığı göstərsə, onda 1:50000 xəritədə hücum 2sm, müdafiədə isə 3sm ərazini tutmalıdır.

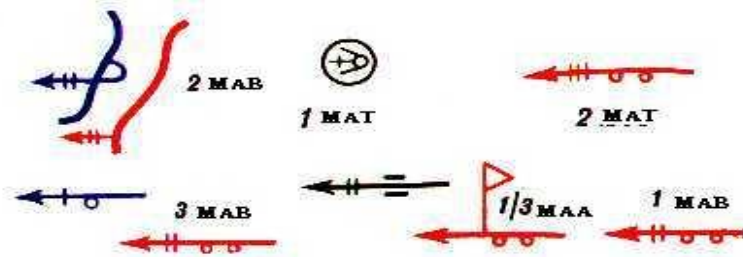

Şəkil 13-9. Bölmələr arasında aralıq xəttinin çəkilişi

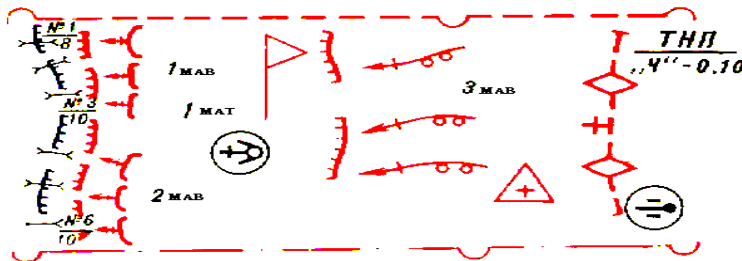
Aralıq xəritələri xəritə üzərində alınmış tapşırığa uyğun çəkilməlidir. Hücum istiqamətində aralıq xətti boyunca olan obyektlər əgər komandirin tapşırığına aiddirsə, o obyekt qövşə alınır, əgər daxil deyilsə onda, obyekt qövşdən kənar qalmalıdır.

Bu şəkildə göstərilir ki, kiçik kənd və geodeziya məntəqəsi tapşırığa aid deyil, ancaq yüksəklik tapşırığına daxildir.

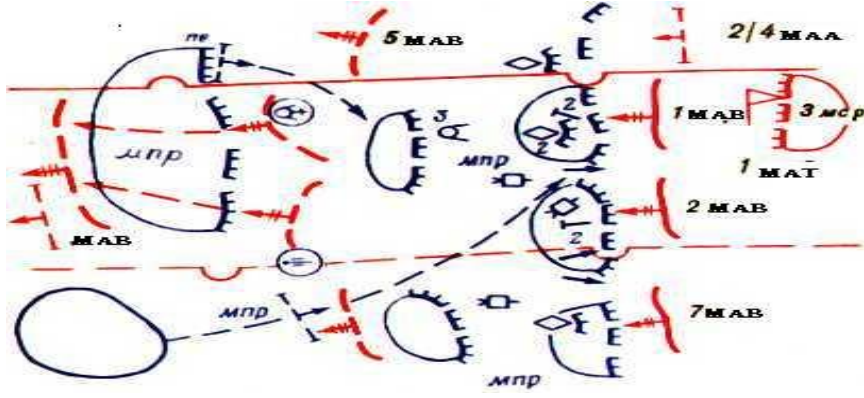
Aşağıda göstərilən döyüş qaydalarının xəritə üzərindəki təsvirlərinin bir neçə variantları əks olunmuşdur. Onlardan öyrənmək üçün istifadə etmək olar.

Şəkil 13-10. MM – yazılması qaydası

Şəkil 13-11. Hücum üçün MAT düşmənlə üz-üzə olduqda başlanğıc sədd.

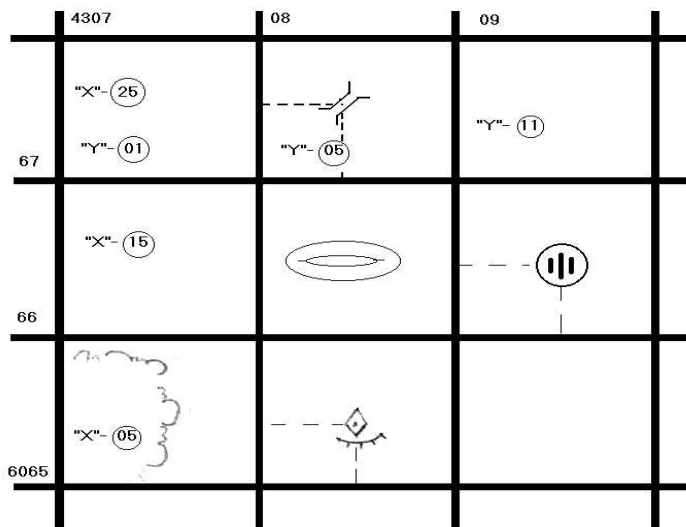
Şəkil 13-12. Xəritə üzərində düşmən haqqında məlumat və onun məqsədi göstərilmişdir.

3-cü TƏDRİS SUALI

Komandirin iş xəritəsinin kodlaşdırılması.

Komandirin iş xəritəsinin kodlaşdırılması, xəritə üzərində işləyərkən alınan məlumatların düşmən tərəfindən açıqlamasına imkan verilməməsi deməkdir. Yə'ni məxfilik tə'min edilsin.

Döyüş gedən ərazidə və düşmənin arxasında kəşfiyyat işləri aparılır və düşmənin atəş nöqtələrinin, əsas qüvvələri haqqında yuxarı komandanlığa tədbir görmələri məqsədilə təcili məlumatlar göndərilir. Eyni zamanda məlum olan atəş nöqtələrini təcili surətdə susdurmaq lazım gəlir. Həmin nöqtələrin koordinatı xəritə üzrə müəyyən edilib yuxarı komandanlığa radio və telefon vasitəsilə verilir. Şübhəsiz ki, düşmən tərəfi də öz növbəsində gedən prosesləri izləməklə kəşfiyyat vasitələrindən istifadə edərək məlumatlar toplayır, onu analiz edir və lazım gəldikdə əks tədbirlər görür

Şəkil 13-13. 1:25000 xəritə üzərində aparılan kodlaşma.

Bunlara imkan verməmək üçün xəritə üzrə verilən məlumatları düşmən tərəfi açma bilməməsi üçün kodlaşdırılır. Bunun əvvəlcə ilk dəfə xəritənin özü kodlaşdırılmalıdır.

Bu əsas işi hərbi hissələrdə qərargah rəisləri aparır. Tabeliyində olan komandirlərin iş xəritələri vahid sistem üzrə kodlaşdırılır. "X" və "Y"-in qiymətləri dəyişdirilir. Aşağıdakı açıqlamada kodlaşmanın bir variantı verilmişdir.

Bu xəritədə "X" qiymətləri 65 rəqəmi 05 ilə, 66 rəqəmi 15 ilə, 67 rəqəmi 25 ilə, "Y" qiymətləri 07 rəqəmi 01 ilə, 08 rəqəmi 05 ilə, 09 rəqəmi 11 ilə əvəz olunmuşdur. Deməli, xəritədə həqiqi rəqəmlər dəyişdirilmişdir. Birinci növbədə koordinatları ("X" və "Y") həqiqi qiymətlərlə göstərək.

a) Kv. 6708 – körpünün koordinatı;

$$\begin{array}{l} X=67500 \\ Y=08500 \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} X=67500 \\ Y=08500 \end{array}} \right\} 6750008500$$

b) Kv. 6609 –topun koordinatı;

$$\begin{array}{l} X=66600 \\ Y=09450 \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} X=66600 \\ Y=09450 \end{array}} \right\} 6660009450$$

c) Kv. 6508 – tankın koordinatı;

$$\begin{array}{l} X=65600 \\ Y=08500 \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} X=65600 \\ Y=08500 \end{array}} \right\} 6560008500$$

Qeyd etmək lazımdır ki, düşmən tərəfi də bu xəritələrdən istifadə edir. Əgər koordinatı yuxarıda göstərilən tərzdə versək, düşmən dərhal bizim koordinatı açacaq və təcili əks tədbirlər görəcəkdir. Ona görə də koordinatlar kodlaşaraq aşağıdakı şəkildə verilməlidir.

a) kv. 6708 – körpü – 2550005500

b) kv. 6609 – top – 1560011450

c) kv. 6508 – tank – 0560005500

Belə olduqda, düşmən ona verdiyimiz məlumatı açmaqda çətinlik çəkəcəkdir. Xəritədə göstərilən kod rəqəmlərinin həcmi 0,8 sm (dairedə) olmalıdır. Xəritə üzərində nəzərdə tutulan kodlar qara tuşla yazılmalıdır və gözə çarpan olmalıdır.

Qeyd edək ki, əgər xəritə itərsə və düşmən tərəfinə kod məlum olarsa dərhal kodlar dəyişdirilməlidir. Bu bir variantdır. Komandir öz dərin düşüncəsinə əsaslanmalıdır.